

1.predavanje iz Filmske i tv kulture

Za drugu godinu Vaspitačkog smera

MEDIJI I OBRAZOVANJE ZA ŽIVOT S NJIMA I U NJIMA

Poznato je da je opsesija novim jedna od osnovnih karakteristika moderne civilizacije stvorene na Zapadu. Ona se pokazuje kao stalni pratilac ubrzanog tehnološkog razvoja i dugo je predstavljala uslov vere i progres u bolju budućnost. Renesansa je svoju samosvet gradila, naročito u umetnosti, na inovacijama koje su upotpunosti predstavljale prekid „cenzuru“ sa mračnim periodom koji joj je prethodio. XVII vek je pokazao da nauka može da inspiriše mnogo veći broj ljudi nego što su to danas već sveta imena onih koji su je utemeljili. Širom Evrope ljudi su otvarali svoje male eksperimentalne radionice i laboratorije, uživajući u novim otkrićima i gradeći svest o tome da se svet radikalno menja i da su oni za to zaslužni. Vek kasnije otvorili su se pogledi ka idejama slobodnog društva, koje su napravile korak dalje u razvoju racionalizma u službi bolje budućnosti. Od XIX veka do danas, tehnologija, inovacije, ekonomski razvoj, masifikacija društva menjaju izgled gotovo celog Sveta. Promene su brze i moglo bi se reći totalne.

Razvoj medija od pojave štampe, kasnije filmova, radija i najzad televizije pa do otkrića novih digitalnih medijskih tehnologija i interneta predstavlja centralnu osu oko koje se množe promene kojima je reč. Za razliku od velikih tehnoloških revolucija u prošlosti, kojima su bili potrebni milenijumi, da bi temeljno promenile život na planeti, danas se to događa toliko brzo da je gotovo nemoguće uhvatiti korak sa njima. Totalna promena koju mediji izazivaju u savremenoj civilizaciji nemože se porediti sa prethodnim koracima u razvoju modernog sveta mada jesu njihovo ishodište. Ona se pre može uporediti sa jednom mnogo većom epohalnom u najširem smislu te reči a to je bila ona koja se dogodila u doba neolita, koji je

predstavljao preludijum za ulazak sveta iz divljaštva u civilizaciju. Globalna transformacija, u čijoj osnovi se nalazi medijska industrija sveta, čini se da predstavljaju preludijum za početak jedne potpuno nove epohe koja nagoveštava promene i u samoj evoluciji ljudske vrste. Nisu retka predviđanja u kojima novi mediji i tehnologije koje ih podržavaju utiču ba fiziologiju, biologiju ljudi, dakle, na ono što se u ovom relativno kratkom periodu od nekoliko desetina hiljada godina, koliko nešto znamo o sebi, nije tako ošigledno dogodilo.

Pomenuću osnovna polja, uticaje medija u savremenom svetu polazeći od opšteg ka posebnom, od javnog ka privatnom imajući u vidu njihovo „Janusovo lice“.

Savremeni mediji, a tu najviše mislim na televiziju, film i posebno Internet, utiču i menjaju sve aspekte globalnog a i ličnog života. Poznato je da savremeni planetarni sistem i konstalacija sveta nikada nebi mogla da bude onakva kakva jeste, uključena u procese globalizacije, bez uticaja medija. To naravno ne znači da uzroci globalizacije ne leže na nekoj drugoj strani, pre svega u prirodi kapitalizma i njegovog uslova ali i proizvoda, u permanentnom razvoju tehnologije. Sigurno je da bi ona teškobila ono što jeste i da bi uopšte mogla da opravdas voj naziv da nije oslonjena na medije komunikacije. Šta više, oni ne samo da pomažu širenju nove ekonomske logike transnacionalnog kapitala, oni su noseći stubovi procesa globalizacije. Pre svega, mediji su jedna od osnovnih ekonomskih i kulturnih industrija koje osnažuju ekonomski potencijal multinacionalnog kapitala, ali i država koje su uključene u njegove tokove. Ali, njihova moć ne leži samo u ekonomskom potencijalu, već još više u potencijalima na osnovu kojih oni učestvuju u kulturnom ujedinjavanju čovečanstva, za koje neki (Gudens) smatraju da je suštinska karakteristika globalnog prestrojavanja sveta. Činjenica da i najmanji događaj u jednom delu sveta ima uticaj na sve ostale delove ne može se svesti samo na logiku funkcionisanja kapitala, već je mnogo više od toga, posledica brzog protoka informacija i komunikacije između centra i periferije, zemalja Prvog Drugog i Trećeg sveta.

Informisanost je kao što sada već dobro znamo, i preduslov ostvarivanja moći, tako da su mediji od presudnog značaja u igrama odnosa moći na lokalnom i

globalnom nivou. Ipak informisanost i informacije nisu jedini učesnici u tim igrama. U njima učestvuje čitava medijska industrija od filmske do televizijske, koja , kako se danas pokazuje, sredstvima „nezavisne indoktrinacije“ postulira određenu sliku sveta, vrednosne sisteme, ideološke poruke onih koji tu industriju drže u svojim rukama. Svima je dobro poznat uticaj holivudske industrije filma, kao i izvozni potencijal najrazličitijih serijskih i sličnih programa , multinacionalnih informatičkih kompanija. Još od vremena posle Drugog svetskog rata, u kome je radio igrao posebnu ulogu u širenju fašističke propagande pa do danas, armije stručnjaka pokušavaju da otkriju dali mediji zaista direktno utiču na potrošače na osnovu svog „potkožnog“ dejstva, ili oni jednostavno predstavljaju „prozor u svet“, komunikacioni kanal između gledalaca i neke „objektivne stvarnosti“ oko njih. Većina se , uprkos dilemama, slaže da ta „ objektivna stvarnost“ ne postoji jer nju u velikoj meri proizvode oni koji imaju moć, a medju njima mediji imaju veliku ulogu.

U današnjem globalnom širenju medija ovo pitanje dobija malo drugačiju formu , gotovo opsesivna tema u razmišljanju o tome, gde smo i kuda idemo odnosi se na pitanje , da li mediji utiču na homogenizaciju, proizvodnju istovetnosti, ujednačavanje stavova i vrednosti čitavog sveta , razarajući lokalne kulture, rušeći političke sisteme, umanjujući sve specifičnosti i gušeći sve individualne glasove. Ili, naprotiv, jedan novouspostavljeni univerzum, kao što je univerzum medija ima sasvim dovoljno prostora i ogroman broj mogućnosti da iskaže ali i proizvede, različitosti, i otvori prostor pojedincima da se aktivno uključe u stvaranje ili menjanje sveta.

U svakoj lokalnoj sredini, mediji ponavljaju probleme i pitanja sa kojima se suočavamo kada govorimo o globalizaciji. Niko ne može biti bolji primer od Srbije, za dokazivanje uticaja i moći medija, i to ne samo na polju politike, ali pre svega tu, već i na mnogo širem i kompleksnijem polju, kao što je kultura. Mediji promovišu ili skidaju vlade, regulišu ili rasturaju odnose među različitim političkim subjektima, pozivaju narat, ili propagiraju mir. Ta moć je toliko velika da se često građani pitaju da li je uopšte moguće intervenisati u društvu, opirati se onima koji poseduju medije, u materijalnom ili političkom smislu. Bodrijar je svojevremeno

konstatovao da se „ rat u Zalivu nijeni dogodio“, aludirajući na rat koji se odvijao pred našim očima na tv ekranu.

S druge strane, deregulacija medija omogućuje da se oni pojavljuju kao prenosioci određenih kulturnih obrazaca za širokemase, tvrdeći isto kao i političari, da samoodgovaraju na potrebe i želje „naroda“ .U tom pogledu oni često degradiraju taj isti narod plasirajući najbanalnije i najponižavajuće sadržaje i forme.Ne treba zaboraviti ni to da mediji učestvuju u stigmatizaciji određenih društvenih grupa, reciklaži stereotipa, podržavaju, često ekspliciranju političkih i drugih ideologija, odlučujuće učestvujući u stvaranju određenog kulturnog ambijenta.Mediji, međutim, na svojevrsan način i modeliraju kulturni ambijent doprinoseći konstituisanju razlika među društvenim grupama, njihovim kulturama, ukusima i njihovim pogledima na svet. Danas je moguće reći „ kaži mi koje novine čitaš, koje tv kanale gledaš, koje Veb sajtove gledaš , pa ću ti reći ko si.

Iako je dominantno polje delovanja medija javna sfera, oni su duboko povezani sa emocionalnim pa i biološkim životom pojedinca.Nije bilo tako davno kada su započeta istraživanja o tome koliko crtani filmovi a kasnije i svi ostali programi na televiziji utiču na vrednosne sisteme, emocionalno ponašanje, a posebno agresivnost kod dece i odraslih, i dalje se lome koplja o kojima opasni sadržaji u kojima figurira nasilje podstiču ili ne podstiču nasilje u društvu.Sve smo bliže uverenju da televizijska slika ne ostavlja nikog indiferentnim, i da , uprkos tome što je dokazano da nasilje utiče samo na one koji već imaju takve predispozicije, postoji velika mogućnost da se pojedinačne predispozicije nebi nikada razvile da im za to podsticaj nije dala ta ista slika.S druge strane, opet, u nekim drugim istraživanjima pokazalo se koliko „ ušećereni“ sardžaj umeju da popune praznine u životu ljudi , naročito kod nezaposlenih i žena.Likovi sa ekrana postaju sastavni deo svakodnevnog života mnogih ljudi i koliko god da je moguće u tome pronaći znake „ eskapizma“, „ lažne identifikacije“ i podavanje iluziji, toliko oni mogu da popune praznine, i poboljšaju mnoge oštećene ljudske živote.U tom pravcu idu i mnoga teoriska promišljanja o medijima i kulturi koja insistiraju na njihovoj ulozi i izazivanju „ zadovoljstva“ .

Mogućnosti koje je pružio internet za iskazivanje pojedinačnih ljudskih stavova, nastojanja ili želja, toliko su ogromne i nepredvidljive da su danas u istraživanje tog prostora počele da se uključuju gotovo sve discipline. Internet je, svakako, način da pojedinac dobije na značaju u ukupnom delovanju sila društvene strukture na koje ne može u potpunosti ili nikako da utiče. Zato se često ovo novo otkriće smatra prostorom za iskazivanje slobode i služi kao utešan dokaz da je moguće stati na put globalnoj homogenizaciji, ali različitim nepravdama koje čine različite strukture moći u celom svetu. U tom smislu, internet utiče u jačanju i učvršćivanju pojedinačnih identiteta, ali i u stvaranju novih grupnih „virtuelnih“ lojalnosti i identifikacija. U pogledu „intervencije“ u javnoj i tajnoj sferi društvenog života, noviji mediji pokazuju neslućene mogućnosti. Čini se da nije daleka budućnost kada će se organizovati internet policija, koja će tragati za terorističkim napadima hakera „virtuelni svet“ koji se sve više ispostavlja kao stvarnost današnjice.

Prostor u komese mediji iskazuju kao moćno sredstvo učestvovanja u efikasnom životu pojedinaca postaje sve širi i problematičniji. Ne samo da podstiču nasilje, omogućuju iskazivanje najperverznijih i najdestruktivnijih nagona, već oni na širem planu učestvuju u intimnoj ljudskoj komunikaciji, menjajući navike koje su milenijumima postojale. Omogućujući indirektnu komunikaciju, oni spajaju mnoge ljude, dematerijalizuju seksualne odnose, menjaju način izražavanja, afekata i osećanja. Sasvim u skladu sa potrošačkim društvom u kome se na tržištu biraju životni stilovi i identiteti, novi mediji nude neograničene mogućnosti. Ne samo da je moguće biti neko drugi, željena fiktivna osoba, već je moguće iz najskrivenijih kutaka ljudske psihe pokrenuti neizrecivo i dobro čuvano i otvoriti ga ka nepoznatim drugima. U tom smislu novi mediji predstavljaju vrstusihijatrijske klinike u kojoj oni kojima je potrebno nalaze pomoć. Upad u intimno i lično najradikalniji izraz ima u pojavi novih bolesti, zavisnosti, tako da su kao nikada do sada i medicina i druge „egzaktne“ nauke uključene u probleme povezane sa medijima.

Na osnovu svega rečenog, izgleda da mediji predstavljaju vrstu „apsolutne moći.“ Ali, da li je to ssvim tačno? Da jeste, verovatno bi smo svi apatično šiveli u senci Velikog Brata, postajući slepi poslušnici sile kojoj se ne možemo

odupreti. Ipak, život s medijima i u medijima , učii nas da postoje različite mogućnosti ne samo da im se odupremo već da stvaralački i aktivno pristupimo tom životu.....